

LA PARTICIPACIÓ DELS IMMIGRANTS EN EL REFERÈNDUM PER A L'APROVACIÓ DE L'ESTATUT D'AUTONOMIA DE CATALUNYA DE 1931

L'EXEMPLE DE GIRONA

PERE CORNELLÀ I ROCA

I – INTRODUCCIÓ

Pretenem d'oferir en aquest treball una informació sistemàtica del comportament electoral de la població immigrada a la ciutat de Girona davant el referèndum de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya celebrat el 2 d'agost de 1931.

La bibliografia que tracta la qüestió de l'Estatut és abundant i coneguda, però hi trobem a faltar un estudi rigorós que ens parli del resultat del referèndum i la participació en ell de la població immigrada, és a dir, dels no catalans de neixement. Per aquesta raó ens hem proposat d'elaborar aquest estudi com a primera aproximació al tema, que està comprès en el marc de la nostra tesi doctoral en curs sobre la Segona República a Girona.

Creiem que aquest treball, a més de donar-nos a conèixer un episodi puntual de la història de Girona, es pot convertir en instrument de treball per a ulteriors estudis de més ampli abast referents a la participació dels no catalans en la votació de l'Estatut.

Estimem que en vestim així un dels temes més palpitaris de la nostra història col·lectiva contemporània: la integració dels immigrants dins la societat receptora, la catalana en el nostre cas. La participació, en el cas d'ésser positiva, ens pot indicar el grau d'assimilació dels immigrants dins la societat d'adopció.

És hora, doncs, que sapiguem quina resposta donaven als problemes específics de Catalunya aquests nou vint anys, fins a quin punt estaven integrats o automarginats enfront del fet nacional català. Estem segurs que per esclarir aquestes qüestions, en el marc dels anys trenta, la votació de l'Estatut n'és una de les claus més importants.

Tanmateix no pretenem que les conclusions d'aquest treball siguin vàlides per Catalunya. Som conscients que la mostra estudiada, la ciutat de Girona, és molt limitada considerant el conjunt català. En tot cas esperem que futures aportacions, a partir de mostres més àmplies, ratifiquin o refutin les conclusions a què arribi aquest estudi.

II – FONTS UTILITZADES¹

Tres són les fonts bàsiques que hem emprat per dur a

¹ El *Censo Electoral* i les *Actes d'escrutini amb les llistes* es poden consultar a l'Arxiu de la Diputació de Girona. El *Padró municipal d'habitants* es pot consultar a l'Arxiu de l'Ajuntament.

teme aquesta investigació: el *Padró municipal d'habitants de Girona de 1930* (tancat el 31-XII-1930), el *Censo Electoral de la provincia de Gerona de 1930 y rectificación del Censo Electoral correspondiente al año 1931* (tancat el 25-V-1931) i les *Actes d'escrutini i llistes de votants per l'aprovació de l'Estatut de Catalunya del dia 2 d'agost de 1931*.

El *Padró municipal* l'hem utilitzat per localitzar els immigrants que hi havia a Girona. Del *Padró* n'hem tret el lloc de naixença, l'edat, la professió, els anys que portaven residint a la ciutat i, en ser l'empadronament familiar, la relació de parentiu (casats, fills, etc.) amb la gent del país. Com és lògic suposar no hem tingut en compte la immigració interna, de catalans dins Catalunya, sinó solament la immigració externa, gent de la resta d'Espanya i de l'estranger.

El *Censo Electoral* ha resultat bàsic per determinar exactament quants dels immigrants empadronats estaven en condicions (per l'edat i per figurar en el *Censo Electoral*) de poder acudir a les urnes.

Les *llistes de votants* annexes a les *Actes d'escrutini* ens han permès de localitzar tots aquells que es decidiren a votar.

Per tant, amb la recerca al *Censo Electoral* dels immigrants que constaven al *Padró* i la posterior constatació, a partir de les *llistes de votants*, d'aquells que havien votat, hem aconseguit determinar exactament:

- el nombre d'immigrants a la Girona del 1930 que tenien l'edat electoral precisa.
- el nombre d'aquests immigrants que figuraven al *Censo Electoral*, és a dir, els que realment podien votar.
- el nombre d'immigrants que decidiren votar el dia del Referèndum.

Al mateix temps hem aprofitat el *Censo Electoral* per determinar el comportament electoral d'aquests immigrants en les eleccions del període 1931-1932 (municipals del 1931, Constituents del 1931 i les del Parlament Català del 1932) amb l'ajut de les *llistes de votants* de cadascuna de les eleccions. Així tindrem l'oportunitat de comparar la participació electoral dels immigrants en quatre plebiscits diferents.

III – EL FENOMEN MIGRATORI A LA CATALUNYA DE 1930

El creixement industrial de Barcelona durant el segle

QUADRE N.º 1

POBLACIÓ MASCULINA DE CATALUNYA EL 1930

	Total	Nadius	Immigrants	% D'Immigrants
Barcelona província	862.796	632.029	215.317	24,95
Girona província	160.649	151.651	7.545	4,69
Lleida província	162.028	150.190	10.914	6,73
Tarragona província	173.708	162.192	11.149	6,41
CATALUNYA	1.359.181	1.096.062	244.925	18,02
Barcelona ciutat	474.672	303.000	158.978	33,49
Girona ciutat	10.248	8.585	1.532	14,94
Lleida ciutat	19.140	15.070	3.971	20,74
Tarragona ciutat	15.039	11.749	3.230	21,47

Font: Elaborat a partir de les dades del *Censo de la Población de España en 1930*, volum 1.º, Madrid, 1932.

xix va permetre que les regions properes hi enviessin els seus excedents demogràfics. L'augment progressiu de la industrialització en els primers anys del segle xx i la disminució de la natalitat a Catalunya són els factors que expliquen l'augment de la immigració, la qual provindrà en noves tongades de zones cada cop més allunyades del nostre país, en definitiva de regions de parla castellana. El nivell més alt d'immigració s'assolirà entre els anys 1921 i 1930². En aquesta tercera dècada del segle xx «vingué una nova onada com a conseqüència del desenvolupament experimentat en aquells anys, sobretot en el camp de la construcció, i que tingué com a resultat l'arribada de 321.930 persones»³.

D'aquesta faisó la immigració a Catalunya, l'any 1930, representarà un 18,37 per cent de la població total. La província de Barcelona serà la més receptora amb un 25,52 per cent. A Barcelona ciutat les xifres són més desmesurades que a la resta de Catalunya doncs un xic més de la tercera part de la població, exactament un 34,48 per cent, és nascuda fora de les terres catalanes. A Girona, Lleida i Tarragona la incidència de la població immigrada no era tan important com a Barcelona, les xifres se situen entre el 4 i 6 per cent a les províncies i el 12 i 19 per cent a les capitals.

Hem de precisar que, a partir d'aquest instant, quan parlem de població immigrada o d'immigrants ens referirem solament i exclusivament als homes ja que les dones no disposaven del dret de vot.

La immigració, en aquest sentit (Quadre n.º 1), començava a assolir cotes importants. El perill d'una revifalla del lerrouxisme s'estenia arreu del país. Quedava per veure quina seria la reacció d'aquestes masses immigrades davant la nova situació política esdevinguda.

El repartiment geogràfic dels immigrants era molt desigual. La província de Barcelona, amb un 24,95 per cent, exercia un clar predomini sobre la resta de Catalunya; Girona, Lleida i Tarragona tenien aquesta problemàtica molt menys accentuada. I, encara, dins les províncies el repartiment era igualment desproporcionat, en el sentit que la majoria dels immigrants es concentrava a les capitals. La ciutat de Girona, considerada dins la col·lectivitat de les capitals catalanes, és la que disposa de menys efectius immigratoris, constituint-se així en el cas més feble, numèricament parlant, de les capitals catalanes.

IV - LA IMMIGRACIÓ A LA CIUTAT DE GIRONA

Girona tenia una població de 10.248 homes, dels quals 8.585 són nadius i 1.532 són immigrants segons les dades oficials (Quadre n.º 1). El que cal ara, evidentment, és eliminar d'aquestes xifres els menors de 23 anys, els quals no podien votar.

Al *Padró municipal d'habitants* hi hem localitzat 803 immigrants en edat electoral; però d'aquests 803 només 362 consten al *Censo Electoral* (Quadre n.º 2). Així més de la meitat dels immigrants que realment viuen a Girona i tenen l'edat electoral requerida queden exclosos del *Censo Electoral* i, per tant, d'una possible participació en el referèndum. L'encarcarament del *Censo Electoral* durant la Dictadura primoriverista, les presses per tenir-lo confeccionat per celebrar les eleccions municipals del 1931 i la desinformació de part de la massa immigrada en deuen ésser les causes per explicar-nos aquelles deficiències.

Llavors, definitivament, la mostra sencera de la ciutat de Girona queda reduïda a estudiar el comportament electoral dels 362 immigrants que apareixen al *Censo Electoral*.

QUADRE N.º 2

IMMIGRANTS

	Padró	Cens electoral
Districte I	335	167
Districte II	64	37
Districte III	267	119
Districte IV	137	39
TOTAL	803	362

Fonts: Confeccionat a partir del *Padró municipal d'habitants de Girona de 1930* i del *Censo Electoral de 1930 y rectificación de 1931*.

V - LA PROPAGANDA PER AL REFERÈNDUM

Josep Irla i Bosch, Comissari a Girona de la Generalitat de Catalunya i Joaquim de Camps i Arboix, adjunt a la

² LLUÍS RECOLONS, *La població de Catalunya*, Barcelona, Editorial Laia, 1976, pàg. 52.

³ ERNEST LLUCH i EMILI GIRAL, *La població catalana*, a *La població d'ALFRED SAUVY*, Barcelona, Edicions 62, 1964, pàg. 184.

Comissaria delegada convocaren una reunió per a discutir la qüestió de la campanya propagandística. Hi foren convidats a assistir-hi tots els partits polítics i associacions de caràcter catalanista (culturals, esportives, etc.). A la reunió, celebrada el 23-VII-1931, hi acudiren⁴: Darius Rahola en representació del Centre d'Unió Republicana, Emili Auguet pel Centre Republicà Radical Autonomista, Ramon Xifra pel Centre Catalanista de Girona i la seva comarca, Domènec Bermúdez per la Joventut Republicana, Joaquim Colomer per Acció Catalana, Manuel Roset Sala i Enric Alegri per la Unió Socialista de Catalunya, Modest Palahí per l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana, Josep Massanas i Josep Planas pel Grup Esportiu i Excursionista Gironí, Joaquim Plana i Esteve Garriga pel Centre de Dependents del Comerç i de la Indústria, Arseni Ros i Manuel Bonmatí per l'Esbart Gironí, Carles Rahola per l'Ateneu de Girona, Lluís Busquets per Palestra i Estanislau Aragó per l'Associació de Premsa de Girona.

Cal destacar l'absència d'aquesta reunió dels comunistes catalans. El Bloc Obrer i Camperol s'excusà al·legant «que no havent tingut temps de convocar una reunió de partit per tractar d'aquest assumpte, creiem oportú abstenir-nos de fer cap manifestació sobre aquest particular»⁵. En realitat aquest subterfugi amagava una altra realitat: El Bloc Obrer i Camperol de les nostres comarques considerava excessivament burgès el contingut de l'Estatut de Núria i no volien participar en la campanya propagandística. Els comunistes gironins haurien desitjat un Estatut amb major contingut de classe, més progressista que el redactat a Núria. Per tant no estaven en contra de l'ESTATUT sinó en contra del seu contingut. De tota manera no feren propaganda contrària al referèndum ans deixaren llibertat de vot als seus militants i simpatitzants⁶.

De la campanya electoral que es duqué a terme en destacarem solament aquells passatges que feien referència als immigrants.

El manifest del President Macià⁷, entre altres coses, deia: «... No dubto, doncs, que tots els catalans i que tots aquells que, per viure a Catalunya, comparteixen els nostres ideals, votareu el nostre Estatut, convençuts que voteu les llibertats de Catalunya i amb elles les dels pobles de la resta d'Espanya...».

Albert i Galter palesava⁸ que «cap català –ni cap foraster– s'hi trobarà estrany en el mestrívol canemàs de la nostra llei fonamental. L'Estatut s'ha redactat pensant només amb el desig de traduir en realitat aquella vella il·lusió de fer de la nostra Catalunya una zona oberta a tots els vents d'Europa...».

Camps i Arboix, en una conferència a l'Esbart Gironí⁹, al·ludí els electors no catalans, indicant que, «si tenen dret a pronunciar-se com vulguin, no poden negligir el deure moral d'abstenir-se de votar en oposició a la voluntat claríssima del poble català, majorment quan, en aquesta hora en què Catalunya es juga la seva sort futura, seria imperdonable que aquesta sort i aquella voluntat fossin posposades a la defensa d'uns interessos particulars que temessin perju-

dició. El vot inequívoc dels no catalans a favor de l'Estatut serà un gest que caldrà tenir en compte a l'hora de judicar a cadascú segons les seves obres...».

En un fulletó que es distribuï a qui parlava de «Los empleados de Cataluña bajo la autonomía»¹⁰ hi podem llegir: «A los españoles no catalanes que aquí residan proporcionará iguales ventajas que a los nacidos en este país el planteamiento del régimen autonómico(...) De manera que todos los españoles ahora vecindados en Cataluña tienen la plenitud de derecho para el ejercicio de los cargos públicos. Sean de la región que fuere, no se le exigirán más que condiciones de aptitud y de moralidad para el cumplimiento de su cometido(...) No se tema, pues, que los catalanes quieran quedarse con todos los empleos en su país(...) Lo que sucederá bajo el régimen autonómico es que los funcionarios públicos en vez de veniros facturados todos de Madrid, serán, en su mayoría, designados en Cataluña, no arbitrariamente, sino con sujeción a normas legales. Los nombrados podrán ser indistintamente hijos de esta región y españoles no catalanes.».

Josep Irla i Camps i Arboix, en un fulletó titolat L'Estatut i els funcionaris¹¹, afirmen que «l'Estatut ofereix una ferma garantia en son contingut a favor dels funcionaris que entrin al servei de la Generalitat. No és sols legal aquesta garantia, ja que per damunt d'aquesta hi ha la garantia moral, més sòlida encara, de l'esperit que anima l'ESTATUT, rublert d'un alt sentit de benevolència i justícia, auguri feliç d'un remarcable millorament de dotacions i havers, tal com correspon a les modernes exigències de l'organització de les funcions públiques i tal com és factible de portar a terme en un règim nou, lliure de formulismes anacrònics i de ressavis inveterats, com ho serà el règim que consagri l'autonomia de Catalunya, en fraternal concòrdia amb els altres pobles d'Espanya.».

Hem trobat, també, un parell de manifestacions posteriors al referèndum, que pel seu contingut creiem són importants:

Amadeu Hurtado declara¹² «és impossible sostraure's a l'emoció de la gran jornada d'avui. El poble de Catalunya acaba de donar-se la llei de la seva llibertat amb una votació esplendorosa; però s'ha de tenir molt bé en compte que en aquesta votació han volgut tenir la seva part els homes i les dones dels altres pobles hispànics que viuen a Catalunya. Tant com un honor de la raça és aquesta jornada una glòria de la terra, que és la que fa el geni dels pobles. S'haurien d'arrassar les nostres muntanyes, entelar el nostre cel i entretirar el nostre mar perquè Catalunya deixés d'ésser una terra de llibertat. El triomf de l'Estatut n'és una demostració esclatant, que convencerà per sempre més Espanya i el món.».

Juan Carranza en Cómo se votó el Estatuto¹³: «¡Hermanos españoles residentes en Cataluña! ¡Votemos favorablemente por deber fraterno el plebiscito catalán, ya que al no hacerlo significamos nuestra renuncia tácita a los derechos que nos da el Estatuto. Seamos equitativos cumpliendo con nuestros deberes y derechos haciéndonos así acreedores a la consideración afectuosa que los catalanes nunca nos han regateado, otorgándonos en justa recompensa nuestra gratitud!».

A continuació fa un recompte dels vots i acaba dient: «Estos datos demuestran que a la movilización ciudadana han acudido también los no catalanes, que han hecho suyos

⁴ DIARIO DE GERONA, 24 de juliol de 1931.

⁵ Notificació del Bloc Obrer i Camperol a Josep Irla i Bosch, Comissari a Girona de la Generalitat de Catalunya. Arxiu de la Diputació, carpeta «Varios».

⁶ Entrevista amb Miquel Gayolà, vell militant del B.O.C.

⁷ Manifest del 19 de juliol, aparegut a EL AUTONOMISTA de 21 de Juliol de 1931.

⁸ ALBERT I GALTER, La llibertat de Catalunya, a EL AUTONOMISTA de 21 de juliol de 1931.

⁹ JOAQUIM DE CAMPS I ARBOIX, El deure de tots en aquesta hora decisiva per Catalunya, extracte publicat a EL AUTONOMISTA de 24 de juliol de 1931.

¹⁰ Fulletó repartit com a propaganda i publicat a EL DILUVIO de 28 de juliol de 1931.

¹¹ Fulletó repartit com a propaganda. Arxiu de la Diputació, carpeta «Varios».

¹² EL AUTONOMISTA, 3 d'agost de 1931.

¹³ EL AUTONOMISTA, 5 d'agost de 1931.

QUADRE N.º 3
ELECTORS NADIS I IMMIGRANTS. RESULTAT DEL REFERÈNDUM

	Electors	Votants	% de		Electors	Votants	% de		Electors	Votants	% de		Vots	Vots	% de vots
			votants	nadius			votants	nadius			votants	immigrants			
Districte I	2.466	1.677	68,00	1.578	68,63	167	99	59,28	1.623	96,77	48	2,86			
Districte II	751	541	72,03	524	73,38	37	17	45,94	526	97,22	15	2,77			
Districte III	1.492	928	62,19	884	64,38	119	44	36,97	872	93,96	47	5,06			
Districte IV	727	516	70,97	490	71,22	39	26	66,66	508	98,44	7	1,35			
TOTAL	5.436	3.662	67,36	3.476	68,50	362	186	51,38	3.529	96,36	117	3,19			

Fonts: elaborat a partir del *Censo Electoral...*, *Padró municipal...*, ja citats i les *Actes d'escrutini per l'aprovació de l'Estatut de Catalunya*.

QUADRE N.º 4
PARTICIPACIÓ ELECTORAL DELS IMMIGRANTS

	Municipals 1931		Constituents 1931		Estatut 1931		Parlament 1932	
Electors	219	362	362	362	362	362		
Participen	187	310	310	186	186	234		
No participen	32	52	52	176	176	128		
% d'abstenció	14,61	14,36	14,36	48,61	48,61	35,35		

Fonts: Dades confeccionades a partir del *Censo Electoral...*, *Padró municipal...*, *Actes d'escrutini...*, ja citats i les *Actes d'escrutini de les eleccions municipals, Constituents i Parlament de Catalunya*.
Pels Quadres que segueixen (5 al 12) utilitzem les mateixes fonts.

los ideales de los nacidos en Catalunya. Conste, pues, que no existe pleito alguno por lo que hace referencia al autonomismo...».

A través d'aquestes petites referències, ja que no n'hem trobat més, queda palesa la preocupació que inspirava la participació dels immigrants, especialment els funcionaris (són els únics a qui es fa referència directa). Aquestes mostres de preocupació, però, no anaven acompanyades d'un raonament lògic que incités a votar.

Sembla, per la poca campanya feta per captar els vots dels immigrants, que la Comissaria de la Generalitat de Girona i els mateixos partits no tenien massa por d'ells, potser conscients que eren molt pocs i la seva participació no podia alterar l'esperat resultat positiu¹⁴.

Resulta curiós que aquesta temença inicial doni pas a unes, potser exagerades, demostracions d'alegria per la suposada participació positiva dels immigrants. Diguem suposades perquè són manifestacions fetes de calent en calent sense analitzar d'una manera freda i científica els resultats.

D'altra banda cal destacar que les despeses totals a les comarques de Girona s'elevaren a 16.200,29 pessetes; 10.000 foren lliurades per la Generalitat de Catalunya i 6.200,29 per la Comissaria delegada a Girona¹⁵. Amb aquestes despeses, que suposaven un dispendi de 0,175 ptes. per elector i 0,224 ptes. per votant, no era possible, òbviament, sotmetre «el cuerpo electoral a un tratamiento propagandístico a la americana, de carteles, ruidos y luces...», com afirma el (libel d'Arrarás¹⁶). També queden desmentits els rumors d'El Nort de Girona, tradicionalista, segons els quals «se rumorea que la propaganda a favor del Estatuto ha costado más de un millón. Es necesario decir quién paga. No sea que carguen con el gasto los miles de ciudadanos que no acudieron a las urnas y, sin embargo, figura que votaron»¹⁷.

VI – ELS RESULTATS DEL REFERÈNDUM A GIRONA

La participació electoral en el referèndum estatutari a Girona significà un retrocés respecte a les dues eleccions que l'havien precedit (municipals i constituents d'abril i juny, respectivament, del mateix any 1931). Efectivament, el 73,2 per 100 de participació a les municipals i el 76,6 per 100 a les constituents es veieren rebaixats al 67,36 per 100 al referèndum de l'Estatut¹⁸. El percentatge de participació a la ciutat de Girona fou, també, inferior al del conjunt de les comarques gironines: 78,14 per 100. Girona esdevenia una de les poblacions, en el context de les comarques gironines, més abstencionistes davant la qüestió de l'autonomia, i, també quedava, molt per sota del 74,99 per 100 de participació del total català¹⁹.

Els resultats totals a Girona (Quadre n.º 3) ens donen un 96,36 per 100 de vots afirmatius i un 3,19 per 100 de vots negatius, éssent aquests últims superiors al percentatge general de Catalunya.

¹⁴ Entrevistes amb XAVIER CASADEMUNT, ex-Diputat del Parlament de Catalunya per les comarques gironines, i MIQUEL GAYOLÀ, ex-dirigent del Bloc Obrer i Camperol.

¹⁵ COMPTE DE LES DESPESSES EFECTUADES PER LA COMISSARIA DELEGADA DEL GOVERN DE LA GENERALITAT A GIRONA EN LA CAMPANYA PRO ESTATUT. Arxiu de la Diputació, carpeta «Varios».

¹⁶ JOAQUÍN ARRARÁS, *Historia de la Segunda República española*, tom I, Madrid, Editora Nacional, 1956, pág. 133.

¹⁷ EL NORT DE GIRONA, 12 d'agost de 1931.

¹⁸ PERE CORNELLÀ, *Les eleccions de la Segona República a la ciutat de Girona, 1931-1936*, Girona, Dalmau Carles Pla, S. A., 1975, pág. 51.

¹⁹ ISIDRE MOLAS, *Lliga Catalana*, vol. I, Barcelona, Edicions 62, 1972, pág. 221.

Les zones més abstencionistes de Girona són el districte I (Plaça de l'Hospital) i el districte III (Plaça de l'Oii), llocs on es localitzen precisament dos grups de pressió importants: els clergues i les forces de seguretat (militars, policies) de l'estat. Coincideixen, també, en aquests dos districtes els percentatges de vots contraris a l'Estatut més elevats (Quadre n.º 3).

En els districtes II (Plaça Independència) i IV (Plaça de Sant Pere), on hi ha un clar predomini de la classe assalariada i de la classe mitja, la participació electoral és superior i els resultats més favorables a l'Estatut²⁰.

Quant a la participació dels immigrants, qüestió que analitzarem tot seguit, constatem (Quadre n.º 3) que en cada cas (tant a nivell de districte com en el total general) la participació assoleix nivells sempre inferiors respecte als electors nadius.

VII – ELS IMMIGRANTS I EL REFERÈNDUM

1. La participació en el referèndum comparada amb la participació en els altres plebiscits.

Si ens fixem en el Quadre n.º 4 podem observar que l'abstenció més gran es dona en el plebiscit estatutari; la participació és inferior a la de les restants eleccions (municipals del 12 d'abril del 1931, Constituents del 28 de juny del 1931 i al Parlament català del 20 de novembre del 1932). Observem, al mateix temps, que l'abstenció en les eleccions del Parlament és notable comparada a l'abstenció de les municipals i constituents. Sembla clar que el sector immigrant de Girona participa activament en aquelles eleccions que són d'àmbit estatal (municipals i constituents) i, d'alguna manera, s'inhibeix o demostra menys entusiasme en aquelles que són d'àmbit estrictament català (Estatut i Parlament).

En separar els immigrants en dos grups, els que participen en la votació de l'Estatut (Quadre n.º 5) i els que no hi participen (Quadre n.º 6), advertim que els primers intervenen més activament en els processos electorals. Però la participació dels dos grups és exactament la mateixa que havíem observat abans: menys interès per l'elecció del Parlament, d'àmbit estrictament català, que per les municipals i constituents, a nivell estatal.

QUADRE N.º 5

VOTEN L'ESTATUT

	Municipals	Constituents	Parlament
Voten	100	173	130
No voten	12	13	56
% d'abstenció	10,71	6,98	30,10

QUADRE N.º 6

NO VOTEN L'ESTATUT

	Municipals	Constituents	Parlament
Voten	87	137	104
No voten	20	39	72
% d'abstenció	18,69	22,15	40,90

²⁰ CORNELLÀ, *Les eleccions...*, citat, pàgs. 19 i 51.

Districte	Secció	Immigrants que voten	Vots negatius	Vots en blanc	Vots nuls	Mínim de vots favorables
I	1	13	14	0	0	0
	2	29	14	1	0	14
	3	12	7	1	0	4
	4	24	10	1	0	13
	5	21	3	3	0	15
II	1	3	4	0	0	0
	2	14	11	0	0	3
III	1	16	15	3	0	0
	2	13	10	3	0	0
	3	15	22	3	0	0
IV	1	24	4	0	1	19
	2	2	3	0	0	0
Totals		186	117	15	1	68

2. Els immigrants que participen en el referèndum ¿voten a favor o en contra de l'Estatut?

És lògic que hom es preguntí si la participació dels immigrants en la votació de l'Estatut va ésser positiva o negativa. Nosaltres creiem que tan demencial seria afirmar que varen votar tots a favor com afirmar que tots votaren en contra. Tenim arguments per demostrar que no tots varen votar contra l'Estatut però no tenim arguments suficients per demostrar que tots votaren a favor. És racional suposar que els vots desfavorables a l'Estatut procedien dels dos sectors, és a dir dels no catalans d'origen i dels catalans d'origen.

Passem a analitzar el principal argument de què disposem:

	Immigrants que voten	Vots negatius	Vots en blanc	Vots nuls
Districte I	99	48	6	0
Districte II	17	15	0	0
Districte III	44	47	9	0
Districte IV	26	7	0	1
Total	186	117	15	1

Si partim de la hipòtesi que la totalitat dels vots negatius, en blanc i nuls procedeixen exclusivament del sector immigrant podem esbrinar, fent una senzilla resta, el mínim de vots favorables a l'Estatut que foren emesos pels immigrants gironins.

La diferència entre el número total d'immigrants que votaren l'Estatut i el resultat de sumar els vots negatius, blancs i nuls ens proporcionarà aquell mínim:

$$186 - (117 + 15 + 1) = 53$$

Per tant, considerant exclusivament les xifres totals de Girona, trobem 53 immigrants que votaren afirmativament l'Estatut.

Anem a fer les mateixes operacions, però considerant ara els districtes:

$$\begin{aligned} \text{Districte I} &= 99 - (48 + 6 + 0) = 45 \\ \text{Districte II} &= 17 - (15 + 0 + 0) = 2 \\ \text{Districte III} &= 44 - (47 + 9 + 0) = -12 \\ \text{Districte IV} &= 26 - (7 + 0 + 1) = 18 \end{aligned}$$

Sumant els resultats dels districtes I, II i IV obtenim la xifra de 65 (= 45 + 2 + 18) immigrants que votaren afirmativament. La correcció feta, passar de la totalitat als districtes, ens ha permès ampliar el coneixement del número de votants immigrants que col·laboraren positivament. No hem considerat el resultat del districte III perquè és negatiu, hi ha la possibilitat que cap immigrant hagués votat de manera positiva, i per això mateix no l'hem restat del conjunt positiu dels altres districtes puix és impossible que el número de vots desfavorables a l'Estatut entre els immigrants d'un districte sigui superior al mateix número d'immigrants.

Per afinar de manera exacta el nombre d'immigrants que votaren positivament el referèndum cal fer un últim pas: estudiar-ho a nivell de secció electoral.

En definitiva, doncs, estem en condicions d'afirmar que el referèndum estatutari fou plebiscitat afirmativament per un *mínim* de 68 immigrants. Insistim que aquest és el nombre mínim d'immigrants que votaren afirmativament (el nombre màxim, matemàticament, podria arribar fins el 100 per 100); hem de suposar també que tots els vots negatius, en blanc i nuls no són exclusius del sector immigrant sinó que àdhuc se'n recolliren entre els votants catalans. Però, arribats aquí, tots els números que aventurèssim entrarien de ple en el terreny de la hipòtesi incomprobable.

Els 68 vots favorables representen un 36,55 per 100 de l'electorat immigrant que votà i un 18,78 per 100 dels immigrants que constaven al *Censo Electoral*. Pensem que aquests votants immigrants favorables a l'Estatut havien assumit la qüestió nacional catalana i estaven plenament integrats dins la societat catalana de 1931.

3. Relació entre immigració i anys de residència a Girona.

Hom podria considerar que la integració dels immigrants dins la societat receptora hauria d'ésser directament proporcional al nombre d'anys que hi porten residint. En l'exemple que estem considerant això no passa, precisament el grup que feia més anys que residia a Girona és el més abstencionista (Quadre n.º 7). La participació en el referèndum de l'Estatut és molt desigual i no en podem treure conclusions clares. El que sí és notable, una vegada més, la gran diferència de participació en relació a les altres eleccions. Continua predominant l'interès per les eleccions d'àmbit estatal.

QUADRE N.º 7

% DE PARTICIPACIÓ ELECTORAL DELS IMMIGRANTS AGRUPATS PELS ANYS DE RESIDÈNCIA A GIRONA

Anys de residència	Estadut	Municipals	Constituents	Parlament
0-9	46,40	80,82	87,29	60,22
10-19	62,50	80,51	78,84	67,30
20-29	46,51	89,18	88,37	76,74
30-39	50	100	88,88	66,66
40-49	60	100	100	70
50-59	33,33	100	100	50

QUADRE N.º 8

IMMIGRANTS QUE VOTEN L'ESTADUT. % DE PARTICIPACIÓ EN LES ALTRES ELECCIONS

Anys de residència	Municipals	Constituents	Parlament
0-9	85,71	95,18	68,67
10-19	85,10	87,69	67,69
20-29	95	95	75
30-39	100	100	77,77
40-49	100	100	83,33
50-59	100	100	50

QUADRE N.º 9

IMMIGRANTS QUE NO VOTEN L'ESTADUT. % DE PARTICIPACIÓ EN LES ALTRES ELECCIONS

Anys de residència	Municipals	Constituents	Parlament
0-9	78,26	81,05	53,68
10-19	75,86	64,10	66,66
20-29	82,35	82,60	78,26
30-39	100	77,77	55,55
40-49	100	100	50
50-59	100	100	50

QUADRE N.º 10

PERCENTATGE DE PARTICIPACIÓ ELECTORALS DELS IMMIGRANTS AGRUPATS PER RAÓ DE PARENTIU

Parentiu	Estadut	Municipals	Constituents	Parlament
Immigrants casats amb catalana	47,36	93,33	84,21	63,15
Íd., íd. i amb fills catalans	58,33	85,13	86,11	69,44
Matrimoni immigrant amb fills catalans	61,42	79,06	84,28	55,71
Immigrants amb algun parentiu català	42,85	77,77	78,57	71,42
Immigrants sense parentiu català	43,04	86,25	85,43	63,57

QUADRE N.º 11

% DE PARTICIPACIÓ ELECTORAL DELS IMMIGRATS PER GRUPS D'EDAT

Anys	Estadut	Municipals	Constituents	Parlament
23-29	47,91	78,94	81,25	62,50
30-39	54,80	86,79	85,57	64,42
40-49	55,95	84,90	90,47	66,66
50-59	43,66	82,69	83,09	66,19
60-69	46,34	93,54	85,36	65,85
70 i més	64,28	81,81	85,71	50

En el grup d'immigrants que voten l'Estatut (Quadre n.º 8) i en el grup que no vota (Quadre n.º 9) hi observem exactament el mateix: una clara tendència a participar majoritàriament en els plebiscits a nivell estatal.

4. Vincles familiars dels immigrants

La participació en el referèndum estatutari és major en els grups que tenen fills nascuts a Catalunya (Quadre n.º 10). Els casats amb dones catalanes però sense fills no participen de manera decisiva. Cal destacar que aquells grups sense cap tipus de parentiu amb gent del país o amb parents genealògicament llunyans són els que menys participen. De tota manera no hi ha cap grup que s'acosti a la mitjana de participació de Girona. Les eleccions d'àmbit estatal segueixen essent prioritàries.

5. Per grups d'edat.

No hi han diferències substancials. Els que més participen són els més vells (Quadre n.º 11). El grup de 50 a 59 anys és el més abstencionista. Aquest resultat no són massa significatius, sembla que l'edat, a Girona, no és un factor decisiu a l'hora de considerar la integració dels immigrants. Segueix predominant l'interès per les eleccions estatals.

6. Pel lloc d'origen.

Els immigrants procedents de Canàries i Extremadura voten en un percentatge superior al promig general. Els procedents d'altres regions participen en nombre inferior al promig general (Quadre n.º 12).

Destaca la nul·la participació dels asturians. En general es manté la constant de participar menys en la votació de l'Estatut que en les altres, exceptuant el cas de les Balears i de les Canàries que sobresurten en aquest aspecte.

7. Per professions

En aquest apartat els resultats obtinguts són més interessants i significatius. Partint de l'Apèndix hem establert la classificació que segueix:

Grup	Percentatge de participació
Assalariats	61,15
Professions liberals	53,33
Funcionaris	41,93
Clergat	22,22
Cosos de seguretat de l'Estat	18,42
Propietaris	16,66

QUADRE N.º 12

PERCENTATGES DE PARTICIPACIÓ ELECTORAL DELS IMMIGRANTS AGRUPATS PEL LLOC D'ORIGEN

Lloc d'origen	Estatut	Municipals	Constituents	Parlament
Andalusia	46,80	85	85,10	51,06
Aragó	50	88,88	78	56
Astúries	0	100	100	50
Balears	60	57,14	86,66	53,33
Canàries	100	100	100	0
Castella la Nova	33,33	80	78,78	69,69
Castella la Vella	57,57	79,31	81,81	78,78
Extremadura	77,77	75	77,77	77,77
Galícia	43,75	100	100	87,50
Lleó	58,82	100	94,11	76,47
Múrcia	55,55	75	88,88	58,33
Navarra	20	100	100	80
País Basc	40	100	100	60
País Valencià	56,16	86,95	90,41	65,75
Estranger	55	78,57	75	70

No hi ha cap grup que sobrepassi, ni tan sols iguali, els percentatges de participació total (67,36 per 100) ni el de participació dels electors catalans (68,5 per 100). En canvi hi han dos grups (assalariats i professions liberals) que tenen un índex de participació més elevat que el promig de participació propi dels immigrants (51,39 per 100). Els altres grups participen en el referèndum d'una forma palpablement inferior als anteriors, cal destacar, sobretot, l'abstenció significada de dos grups de pressió ideològica importants: el clergat i els militars.

La classe assalariada i els professionals liberals són els que donen major suport a l'Estatut.

8. L'analfabetisme

Del total d'electors immigrants només n'hi han 16 d'analfabets. Aquest analfabetisme es localitza totalment dins el sector més humil: la classe assalariada (13 jornalers, 1 paleta, 1 peó i 1 serè).

Amb un 68,75 per 100 (11 de 16) de participació en el referèndum superen tots els percentatges anteriors (participació dels immigrants, participació dels catalans i participació total general).

Llavors, podem establir que el grup social més deprimat, econòmicament i culturalment, és el que participa amb més interès en la votació de l'Estatut.

VIII – CONCLUSIONS

– Les escasses despeses esmerçades per la Generalitat i la Comissaria de Girona a les nostres comarques no permetien dur a terme una gran campanya propagandística. Segurament el fet de creure que el resultat positiu del referèndum estava assegurat influencià en la limitació de les despeses.

– La publicitat dirigida als immigrants, a través de la premsa consultada, és poca i adreçada quasi exclusivament als funcionaris. Com hem dit anteriorment l'exigu nombre d'immigrants a Girona motivà que els polítics gironins no se'n preocupessin excessivament.

– La participació en el referèndum fou inferior a la mitjana de les comarques gironines i a la mitjana de Catalunya. Malgrat aquesta minvada participació el resultat fou clamorosament favorable a l'Estatut. Les seccions electorals més abstencionistes són aquelles on el pes específic del clergat i dels militars és important.

– La participació electoral dels immigrants va ésser en tots els districtes i seccions inferior a la participació dels electors catalans. Al mateix temps s'observa entre els immigrants una gran preferència a participar majoritàriament en els plebiscits d'àmbit estatal (eleccions municipals i Constituents). Un mínim del 18,78 per 100 dels immigrants votaren afirmativament l'Estatut. Si considerem només els votants, el percentatge de vots afirmatius s'eleva a 36,55. Aquests havien assumit la realitat de Catalunya i, per tant, la qüestió nacional.

– Els anys de residència a Girona no ens indiquen gran cosa, la major antiguitat de residència no comporta una major participació.

– Els immigrants amb fills nascuts a Catalunya són els que més participen en el referèndum, per contra aquells immigrants que no tenen parentesc català són els que menys participen.

– L'edat de l'immigrant no és un factor decisiu a l'hora de participar.

– Els immigrants de les illes (Canàries i Balears) i Extremadura són els més sensibles davant la qüestió de l'Estatut.

– Els assalariats i professionals liberals són els que més participen. Cal destacar l'elevada abstenció que s'observa entre el clergat i els militars²¹.

– Els immigrants analfabets participen en el referèndum més activament que els nadius i que el conjunt dels propis immigrants.

– En definitiva, els sectors immigrants que més assumeixen la qüestió nacional catalana són els econòmicament i culturalment més febles.

²¹Potser perquè estaven «poc preocupats per la política i molt per l'escalfat i la manera de matar el temps» segons ens explica CLAUDI AMETLLA, *Memòries polítiques 1918-1936*, Barcelona, Distribucions Catalònia, 1979, pàg. 132.

APÈNDIX

CLASSIFICACIÓ DELS IMMIGRANTS PER PROFESSIONS I LA SEVA PARTICIPACIÓ EN LA VOTACIÓ DE L'ESTATUT (ordenats per importància numèrica).

<i>Professió</i>	<i>nom</i>	<i>voten</i>	<i>no voten</i>	<i>Professió</i>	<i>nom</i>	<i>voten</i>	<i>no voten</i>
Jornaler	93	59	34	Barber	1	1	0
Empleat	59	27	32	Bisbe	1	0	1
Militar	27	4	23	Calderer	1	1	0
Retirat	20	6	14	Campaner	1	1	0
Ferroviari	19	11	8	Capatàs	1	1	0
Empleat de comerç	12	9	3	Carreter	1	0	1
Professor	12	7	5	Catedràtic	1	0	1
Guàrdia de Seguretat	9	2	7	Cobrador	1	1	0
Peó	9	5	4	Delegat d'Hisenda	1	0	1
Capellà	7	1	6	Dibuixant	1	1	0
Mecànic	6	5	1	Drapaire	1	1	0
Paleta	6	5	1	Electricista	1	1	0
Dependent	5	3	2	Enquadernador	1	0	1
Enginyer	4	3	1	Escrivent	1	0	1
Vigilant	4	3	1	Espardenyer	1	0	1
Zelador de telègrafs	3	2	1	Flequer	1	0	1
Arquitecte	2	1	1	Funcionari de la Diputació	1	1	0
Cambrer	2	0	2	Impressor	1	1	0
Cap de telègrafs	2	0	2	Jesuita	1	1	0
Fiscal	2	0	2	Llauner	1	1	0
Fogoner	2	2	0	Llaurador	1	1	0
Hisendat	2	0	2	Magistrat	1	0	1
Inspector del Timbre	2	0	2	Majordom	1	0	1
Industrial	2	1	1	Menudaire	1	1	0
Mosaista	2	2	0	Mestre	1	1	0
Picapedrer	2	1	1	Mestre d'obres	1	1	0
Porter	2	2	0	Metge	1	0	1
Propietari	2	0	2	Neuler	1	1	0
Serè	2	1	1	Oficial del Jutjat	1	0	1
Advocat	1	0	1	Organista	1	1	0
Agent	1	1	0	Policia	1	1	0
Ajustador	1	1	0	Secretari	1	0	1
Algutzir	1	0	1	Sedasser	1	1	0
Armer	1	0	1	Venedor ambulat	1	0	1
Auxiliar	1	0	1	Viatjant	1	0	1